

Horiot Sources 9

תוספות הרא"ש מסכת הוריות דף ד עמוד ב

בעי רב יוסף אין איסור חרישה בשבת מהו כו'. [וא"ת] ותיפוק ליה דהו"ל דבר שהצדוקים מודים בו דכתיב בחריש ובקציר תשבות, וי"ל דלית ליה לרב יוסף הא דשמואל דאמר אין חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקים מודים בו, וברייטא דמייתי רב ששת לקמן תנא דבי ר' ישמעאל מפני מה אמרו הורו בדבר שהצדוקים מודים בו פטורים כו', לא שמיע ליה לרב יוסף, והרמ"ה ז"ל תירץ מדלא כתיב מחריש ומקציר תשבות אפשר דמפרשי צדוקין בחריש ובקציר תשבות בימות החמה ובימות הגשמים.

תוספות הרא"ש מסכת הוריות דף ד עמוד ב

בעי ר' זירא את"ל אין חרישה בשבת דכעוקר כל הגוף דמי ופטורין אמרו אין חרישה וקצירה בשבת בשביעית מהו.

בית הבחירה (מאירי) מסכת הוריות דף ד עמוד ב

כבר ביארנו שזקן ממרא אינו חייב מיתה אא"כ הורה בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת או שהוראתו מביאה לידי כך ולא יצא מכלל זה אלא מצות תפילין על הדרך שבארנו במקומו ובכלם דוקא בדבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים שאלו חלק לעקור דבר מן התורה אין זה תחת הוראה וזיל קרי בי רב הוא ואפילו באיזה פרט של מצוה הואיל ואותו פרט כתוב בתורה וכל שכן בעקירת כל הגוף ולמדת שבכל שעיקרו מן התורה אינו חייב אא"כ הורה בקיום מקצת ובטול מקצת ושאותו בטול הוא בדבר שאין הצדוקים מודים בו אבל כל שהורה לעקור גוף מצוה שמן התורה או אף איזה פרט הכתוב בתורה בפירוש אין זה בדין זקן ממרא ועל זו אמרו כי יפלא ממך דבר ולא כל הגוף שכל שעוקר גוף מצוה של תורה סתמו זיל קרי בי רב הוא ומ"מ אף בפרט אחד אם נכתב אותו פרט שהוא חולק עליו בתורה אין כאן הוראה הא בדברי סופרים כל שחולק באיסור שעיקרו כרת וחטאת כגון חמץ לפני זמנו אף על פי שמתירה לגמרי חייב שהרי מ"מ קיום מקצת הוא הואיל ומודה בעיקר איסור הענין מיהא בזמנו:

רמב"ם הלכות שגגות פרק יד

הלכה א

בית דין ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה ועשו כל העם על פיהם בית דין פטורין וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה שנאמר ונעלם דבר ולא כל הגוף.

הלכה ב

לעולם אין בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינן מפורשין בתורה ומבוארים ואחר כך יהיו בית דין חייבין בקרבן והעושים על פיהם פטורין, כיצד שגגו והורו שמותר להשתחוות לעבודה זרה, או שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, או שמותר לבוא על שומרת יום כנגד יום, הרי אלו כמי שאמרו אין שבת בתורה או אין ע"ז בתורה או אין נדה בתורה שעקרו כל הגוף ואין זו וכיוצא בזה שגגת הוראה אלא שכחה, לפיכך פטורין מן הקרבן וכל העושה על פיהן חייב חטאת בפני עצמו, אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב שנאמר אל יצא איש ממקומו אבל הזורק או המושיט מותר, או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה, הרי אלו חייבין, וכן אם טעו ואמרו המשתחוה לעבודה זרה בפישוט ידים ורגלים הוא החייב שנאמר בו לא תשתחוה לאל אחר אבל הכורע על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו הרי הוא מותר הרי אלו חייבין, וכן אם טעו ואמרו הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא חייב שנאמר כל ימי זובה אבל ראתה בלילה מותר לבוא עליה, וכן אם הורו ואמרו שמי שפירשה אשתו נדה בשעת תשמיש מותר לפרוש ממנה כשהוא מתקשה, הרי אלו חייבין, וכן אם טעו ואמרו שהאוכל דם שיצא בשעת שחיטה הוא החייב אבל האוכל דם הלב מותר הרי אלו חייבים, וכן כל כיוצא בטעויות אלו אם הורו בהן ועשו רוב הקהל על פיהן פטורין ובית דין מביאין קרבן על שגגתן.

כסף משנה הלכות שגגות פרק יד

הלכה א

[א] ב"ד ששגגו וכו'. משנה בפ"ק דהוריות (דף ג'):

הלכה ב

[ב] ומ"ש בדברים שאינם מפורשים בתורה ומבוארים וכו'. מימרא שם בדף ד'. ומ"ש אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב וכו' עד מותר לבא עליה. שם בגמרא. אך מ"ש או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבים יש לתמוה עליו דהא בעיא דלא איפשיטא היא שם וה"ל למפשטה לקולא. ואפשר לדחוק ולומר שיתנו ויאמרו אם אנו פטורין הרי זה נדבה. ועוד י"ל דגמרא בעא למיפשטה מתחלת מתניתין והשאל דחה וכיון שכן לא שבקינן מאי דבעא גמרא למיפשט משום הנך דיחויי:

וכן אם הורו ואמרו שמי שפירשה אשתו נדה וכו'. משנה פ"ב דהוריות (דף ח'): חייבין על עשה ועל ל"ת שבנדה ואי זו מ"ע שבנדה פרוש מן הנדה ובפ"ב דשבועות (דף י"ד): תנן אי זו היא מ"ע שבנדה שחייבים עליה היה משמע עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב: וכן אם טעון ואמרו שאוכל דם וכו':

לחם משנה הלכות שגגות פרק יד

[ב] או שעקרו אב מאבות מלאכות וכו'. בפ"ק דהוריות בעיא דלא איפשיטא וא"כ קשה דהיה לו לרבינו ז"ל למיפסקא לקולא, ומה שתירץ הרב בעל כ"מ ז"ל דהוי על ידי תנאי יעויין שם. ומה שתירץ עוד דכיון דבגמרא פשטינן לה מתלת מתניתין לא שבקינן מאי דבעינן בגמרא למיפשט משום הנך דיחויי, תמיה לי דהנך תירוצי קושטא דמלתא הוו דע"כ צריכי הנך שנויי כי היכי דלא תקשי לשמואל דקאמר אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקים מודין בו. וראיתי למהר"ם מטראני ז"ל שכתב בספרו קרית ספר וז"ל ואם הורו שאין חרישה בשבת או מלאכה אחת מן המלאכות הוי בעיא דר"י התם אי אמרינן כיון דקא מודו ב"ד בשאר מלאכות דשבת הוי כבטול מקצת וקיום מקצת או לא ובעי למיפשט מפשטא דמתניתין דמוציא מרשות לרשות דהוי ביטול מקצת ודחי לה כדשנינן מעיקרא דהוי כזורק ומושיט ואף על גב דהוי בלשון דחיה כיון דהכי מוקמינן למתניתין כדאמר לעיל פשיטא נמי בעיא דרב יוסף דהוי עוקר הגוף כיון דהורו דאין חרישה בשבת כיון דהויא מלאכה באנפי נפשה היא הוי עקירת כל הגוף כדאמרינן וגבי הוצאה דמושיט וזורק לא הוי עקירת כל הגוף כיון דמודים בהוצאה והני בכלל הוצאה ניהו ע"כ. והוא תופס הסברא שכתבתי דהני דחיות קושטא הוו אבל תימה שהוא כותב הפך דברי רבינו ז"ל שבנוסחאות דידן כתוב בדברי רבינו ז"ל שעקרו אב מאבות מלאכות חייבין ולא הוי עיקור כל הגוף ואפשר דבנוסחאות מהר"ם מטראני ז"ל לא היה כן בספרו ומ"מ אני אומר כפי גירסתנו עם מה שנדקדק עוד בדברי רבינו דשם שאלו עוד אמרו אין שבת בשביעית מהו מי אמרינן כיון דמקיימי לה בשאר שני שבוע כביטול מקצת וקיום מקצת דמי או דילמא כיון דקא עקרי לה בשביעית כעקירת הגוף דמי ופשטוה דכבטול מקצת וקיום מקצת דמי, והשתא יש לתמוה על רבינו אמאי לא הביא ג"כ ההיא בעיא. לכך נ"ל דרבינו ז"ל סובר דתרווייהו שוין ורב יוסף בעי הא ור' זירא בעי הא דכ"כ הוי לומר דאין שבת בשביעית כמו דאין חרישה בשבת ואף על גב דכאן עוקר חרישה לגמרי וכאן אינו עוקר שבת לגמרי אלא בשביעית מ"מ כאן אף על פי שעוקר החרישה מ"מ נשאר שבת קיים בשאר דברים משא"כ כשאומר אין שבת בשביעית דעוקרה בשביעית לגמרי ואיכא סברא להאי גיסא וסברא להאי גיסא ושקולים הם הם וכד פשטוה בגמרא לההיא דאין שבת בשביעית דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת ממילא נפשטה בעיא דאין חרישה בשבת דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת ולכך רבינו ז"ל לא הביא אלא דאין חרישה בשבת דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת ממילא נפשטה בעיא דאין חרישה בשבת דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת וממילא ידעינן ההיא דאין שבת בשביעית דתרווייהו שוין וכלהו הוי קיום מקצת ועקירת מקצת. זה נ"ל לקיים דברי רבינו אף על פי שאינו מוכרח:

רבינו חננאל מסכת הוריות דף ה עמוד ב

אמר רב יהודה אמר שמואל לעולם אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו פי' שהוא מדברי חכמים אבל צדוקין מודין בו פטור' מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא. כלומר אין אלו ראויין להוראה ושוגגין קרובין למזידין הן אצל הוראה שהיה להן ללמוד ולא למדו. ואותיבנה ממתני' אי נמי מבריייתא יש נדה בתור' אבל הבא על שומרת יום (פנויה) [פטור] אמאי והא כתיב יהיה לה מלמד שהיא [סופרת] אחד לאחד (ת"ל) [דכתי'] כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה וכל הכלי אשר תשב עליו [טמא יהיה] ותניא בסיפרא (פ"ח) מנין שהיא משמרת אחד לאחד ת"ל [טמא] יהיה. יכול כשם שהיא משמרת אחד לאחד כך תשמר שני לשני. ודין הוא מה אם הזב שאינו סופר אחד לאחד סופר שבעה לב'. זבה שהיא סופרת אחד לאחד אינו דין שתשמר שני לשני ת"ל יהיה לה אין לה אלא יום אחד. ודחינן מתני' כגון דהורו דכדרכה אסירא השומר' יום כנגד יום שלא כדרכה שרי' ואקשינן דשלא כדרכה נמי בהדיא כתב משכבי אשה דאלמא תרווייהו שוו ופרקינן כגון דאמר' גמר ביאה הוא דאסיר בשומרת יום כנגד יום אבל העראה שריא ודחינן [האי] סברא

העראה בהדיא כתיב בה את מקורה הערה. והדרין למימר כגון דאמר' העראה בשומרת יום כדרכ' אסירא בשלא כדרכה שריא. אקשינן אי הכי נדה נמי כלומר אמאי נקטת שומרת יום בנדה גופה יכולין לומר כדרכה הוא דאסירא דכתיב מקורה. ופרקי' דאמר' כי כתיב העראה באשה דוה כתיב פי' דכתיב ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה וגו' אבל בשומרת יום כנגד יום לא ומותר להערות בה אפי' כדרכה. אי בעית תימא לעולם דשרו גמר ביאה כדרכה בשומרת יום ודקאמרת הא כתיב יהיה לה לא פליגי עליה (מאי הוא) [מיהו] אמרי זבה אינה אסורה אלא ביום דכתיב כל ימי זוב טומאתה אבל בלילות שריא. פי' קי"ל דלא מקבעא זבה אלא סמוך לנדתה דכתיב על נדתה. השתא כיון דחזת דם יום ח' דבעיא לנטורי ט' וקשרו לה ליל ט' דהוא פלג יומו בההוא טעמא דאמינא. והיינו דקתני תנא שומרת יום. ואי קשיא לך אי הכי אפי' זבה (הם) [אין] הכי נמי (מאי הוא) [מיהו] כיון דתני יש נדה בתורה נקיט איסורא דסמיך לנדה ואילו קביעת זבה בתר הכי אתי:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לג עמוד ב

ואין מחזירין לחובה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: והוא שטעה בדבר שאין הצדוקין מודין בו, אבל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו, זיל קרי בי רב הוא.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לג עמוד ב

ואין מחזירין לחובה, מחזירין לזכות - זכות גרידתא, ואין מחזירין לחובה - לזכות שהיא חובה. חובתיה דמאן? - הא לא קשיא - חובתיה דגואל הדם. - משום חובתיה דגואל הדם קטלינן ליה להאי? ועוד: מאי בין בין? - קשיא. רבינא אמר: כגון שהיה לו בידו משכון ונטלו ממנו, טימא את הטהור - דאגעי ביה שרץ, טיהר את הטמא - שעירבן בין פירותיו. דיני נפשות כו'. תנו רבנן: מניין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות מניין שמחזירין אותו - תלמוד לומר נקי אל תהרג. ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה, מניין שאין מחזירין אותו - תלמוד לומר צדיק אל תהרג. אמר רב שימי בר אשי: וחילופא למסית דכתיב לא תחמל ולא תכסה עליו. רב כהנא מתני מכי הרג תהרגנו. בעא מניה רבי זירא מרב ששת: חייבי גלויות מניין - אתיא רצח, רצח. - חייבי מלקיות מניין? - אתיא רשע רשע. תניא נמי הכי: חייבי גלויות (מניין) + מסורת הש"ס: מאי+ - אתיא רשע רשע. חייבי מלקות (מניין) + מסורת הש"ס: מאי+ - אתיא רשע רשע.

ואין מחזירין לחובה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: והוא שטעה בדבר שאין הצדוקין מודין בו, אבל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו, זיל קרי בי רב הוא. בעא מיניה רבי חייא בר אבא מרבי יוחנן: טעה בנואף ונואפת מהו? - אמר ליה: אדמוקדך יקיד, זיל קוץ קרך וצלי. איתמר נמי, אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: טעה בנואף חוזר. אלא היכי דמי אין חוזרין? - אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כגון שטעה שלא כדרכה.

רש"י מסכת סנהדרין דף לג עמוד ב

כגון שטעה - הדין זיכה בנואף ונואפת שלא כדרכה, דלא מפרש חיוביה בהדיא דרבנן ילפי לה (סנהדרין נה, א) ממשכבי אשה שני משכבות, ואין הצדוקין מודין בו.

תוספות מסכת סנהדרין דף לג עמוד ב

שטעה שלא כדרכה - פ"ה דלא מפרש חיובא בהדיא דילפינן ממשכבי אשה שתי משכבות באשה ואין הצדוקין מודין וקשה דבדבר זה מודין כדמוכח בפ"ק דהוריות (דף ד.) דאמר שמואל אין ב"ד חייבין עד שיוורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו ומסיק בגמ' דאמרי' (שלא) בכדרכה וכו' ופריך והא משכבי אשה כתיב ופי' דהצדוקין מודין בו וי"ל דהכא מיירי בהעראה דאמר בכדרכה אפי' בהעראה אסור שלא כדרכה בגמר ביאה אסור העראה שריא אף על גב דפריך התם אההיא שינויא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם ההיא שינויא שפיר.